

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Mogyorós. *Mogyorós* nevű helység kettő is van Bereg megyében. Mivel a névadás indítéka csak a magyarban egyezik meg, a ruszinban viszont eltér, ezért célszerű a kettőt külön tárgyalni – tartva az időrendet.

a) *N a g y m o g y o r ó s*. – PESTY FRIGYES anonym adatközlője keltezés nélkül ezt írja: „E község orosz [értsd: ruszin; M. L.] elnevezése a nép álitása szerint egy Telyiho nevű kiszolgált kapitánytól veszi kezdetét; kiis első lakosa volt e helységnek, és így tölle kapta e község magyarul Kapinócz oroszul pedig Kapinuvczy nevét, de hogy mely időben: azt nem tudhatni. Jelenlegi magyar elnevezése, – Nagy Mogyorós – mely a község idősb egyénei álitásaként nem rég időtől van használatban, a község határában lévő sok mogyoró fától vehette kezdetét” (MIZSER LAJOS, Bereg megye Pesty Frigyes helységnévtárában. Levéltári Évkönyv XI. Nyíregyháza, 1995. 423). A tudákos magyarázatból csak a *Mogyorós* felel meg a valóságnak. CSÁNKI DEZSŐ 1447-ből adatolja modernizált alakban Beregből: „A középkorban hihetőleg Monyorós” (1: 418), majd a következőket írja Ung megyéből: „Másik *Monyorós* helységet említenek a Pálócziak birtokai között 1453-ban, Szerednye vidéki helységekkel együtt. Hihetőleg a Szerednyétől k. és ék. felé, de már Bereg megyében fekvő Nagy- és Kis-Mogyorós falvakat kell értenünk” (1: 394). 1557-ben már előtaggal találjuk: *Nag Monioros* (ComBereg. 87). A község ruszin elnevezése csak 1693-tól adatolható: *Kopinowtse* (uo.). Magyarul a régiségben nem nevezték *Kopinóc*-nak, mert csak 1773-ban találjuk így: *Nagy Mogyoros, Kopinocz pag.*” (uo.). Abban igaza van PESTY adatközlőjének, hogy „a község határában lévő sok mogyoró fától vehette kezdetét”. Ezt alátámasztja az is, hogy a falunak van egy *Orichovicza* (tkp. 'mogyororós') nevű határrésze. LEHOCZKY TIVADAR már nem közvetlenül a mogyorófás területből vezeti le a nevet: „A kenézeknek volt a Mogyorós nevű patakon egy malmuk s e patak, melytől a falu is nevét vette, kövi halat és rákot szállított a [munkácsi] várba (Beregvármegye monographiája. Ungvárott, 1881. 3: 427). Ezt az állítást megerősíti az is, hogy Beregben feltűnően sok a víznévből alakult helységek száma (vö. LEHOCZKY i. m. 1: 312). A ruszin formával kapcsolatban „a nép álitása” természetesen nem állja meg a helyét, a *Kopinuvci* nevet semmiképpen sem lehet a *kanuman* 'kapitány' szóból levezetni (bár az persze lehet, hogy valamikor élt a faluban egy *Telyiho* nevű kapitány). Csak éppen abban van igaza, hogy a névadást személyhez kötötte. Az alapító neve nyilvánvalóan *Kopin* volt. Ez eléggé gyakori családnév ma is a ruszinok között, de magyar helységekben is előfordul (Beregszász, Déda, Kígyós). Így tehát a *Kopinuvci* ~ *Kapinovci* helységnév jelentése: 'Kopinék, Kopin emberei, faluja'. PESTY adatközlőjével ellentétben a (*Nagy*)-*Mogyorós* név volt az elsődleges, hiszen a *Kopinowtse* csak harmadfél évszázaddal későbből adatolható. 1920–1938 között *Kopinovce* volt a neve, ma: *Конунівці*.

b) *K i s m o g y o r ó s*. – PESTY adatközlője (ugyanaz a kéz írása, mint Nagymogyorósnál!) itt is magyaráz: „oroszul Mikuluvczy magyarul pedig Kis Mogyorós néven neveztetik”. Majd: „E község

orosz nevét valami Csurigán Mikula nevű embertől vehette, ki e község határában – a nép közt hagyományként – első telepedett le; letelepedésének ideje azonban nem tudatik. Magyar nevét pedig, mely állítólag későbbben adatott neki, e község határában bőven található mogyoró fáktól vehette” (MIZSER i. m. 416). A nagyon is óvatos leírásban sok igazság van. 1570-ben mint a munkácsi uradalomhoz tartozó helységet *Kys Mogioros*-nak nevezik (АНТОНІЙ ГОДИНКА, Як наші духовники проживали. Ніредьгаза, 2006. 141), míg Nagymogyoróst csak *Mogioros*-nak. Ez annyit jelent, hogy Kismogyorós ekkor még friss alapítású helység. PESTY informátora tehát csak abban téved, hogy nem az – ő szóhasználatában – orosz név volt az elsődleges, hanem a magyar. A kissé elírt *Nikolovtse* csak 1693-ban fordul elő (ComBereg. 108). ЛЕНОЦЗКЫ 1607-re teszi alapítását a név említése nélkül (i. m. 3: 428). PESTY informátorának teljesen igaza van mind a magyar, mind a ruszin névadást illetően. Hogy *Csurigán*-nak hívták-e az első megtelepedőt, nem tudhatjuk, de az biztos, hogy a keresztnéve *Мукула* ’Miklós’ volt, azaz a község neve tkp. ’Mikuláék, Mikula emberei, faluja’. Egy évszázaddal később alapították, mint (Nagy-)Mogyoróst, ezért kapta meg 1570-ben a *Kis*- előtagot. Ez jelen esetben nemcsak kisebb voltára utal, hanem későbbi alapítására is. A PESTY-féle leírás említ egy *Orichovicza* nevű határrészt (l. fentebb), ami arra enged következtetni, hogy a terület a mogyorófák kiirtása után vált művelhető területté (de a Mogyorós-patak neve is szóba jöhet). Csehszlovák neve *Mikulovce* volt, ma *Мукловці*-nek hívják.

MIZSER LAJOS